

VAPAAEHTOISTOIMINNAN YHTEISET PERIAATTEET OULUN YLIOPISTOLLISESSA SAIRAALASSA

päivitetty 28.6.2017

Katja Kuusela, vapaaehtoistoiminnan koordinaattori, Järjestöt sairaalassa -hanke

Sisällys

1. Mitä vapaaehtoistoiminta on?	2
2. Järjestöt sairaalassa -hanke	2
3. OYS:ssa toteutettava vapaaehtoistoiminta	3
3.1 Vertaistukitoiminta	3
3.2 Sairaalaopastointi	3
3.3 Osastoilla tehtävä vapaaehtoistoiminta	3
4. Käytännön toimet	3
Sopimus	4
Vaitiolovelvollisuus	4
Turvallisuus	4
Vakuutusturva	4
Tunniste	4
5. Oikeudet ja velvollisuudet	4
5.1 Vapaaehtoisella on oikeus	4
5.2 Vapaaehtoisella on velvollisuus	5
5.3 Hankkeella on oikeus	5
5.4 Hankkeella on velvollisuus	5
5.5 Oulun yliopistollinen sairaala sitoutuu	5
6. Vapaaehtoistoiminnan prosessi	6

1. Mitä vapaaehtoistoiminta on?

"Vapaaehtoisuus on toimimista tärkeäksi koetun asian puolesta, maailman muuttamista, epäkohtiin puuttumista, halua tehdä hyvää lähellä tai kaukana ja paljon muuta. Vapaaehtoisena ihminen voi toimia tavallisen ihmisen tiedoin ja taidoin tai hyödyntää jotain erityisosaamistaan. Vapaaehtoistyö on palkatonta ja perustuu vapaaseen tahtoon ja valintaan. Jokainen valitsee itse, minkä asian eteen haluaa tehdä vapaaehtoistyötä.

Vapaaehtoistyötä voi tehdä kuka tahansa iästä, asuinpaikasta, sukupuolesta tai muista ominaisuuksista riippumatta omien kykyjensä, aikataulujensa ja voimavarojensa mukaan. Palveluissa vapaaehtoistyö ei korvaa ammattityötä, vaan vapaaehtoiset tuovat omannäköisensä lisän toimintaan. Vapaaehtoistyö on hyvin arvokasta yksilöille ja yhteiskunnalle. Ilman vapaaehtoistyötä ei synny sitä vahvaa yhteiskunnallista luottamusta ja sosiaalista pääomaa, joka on myös yhteiskunnan taloudellisen kehityksen perusta.

Vapaaehtoisuus on kaksisuuntainen prosessi eli vapaaehtoistyö hyödyttää sekä tekijäänsä että sen kohdetta. Vapaaehtoinen oppii uusia taitoja, kokee iloa, tutustuu uusiin ihmisiin, saa uusia kokemuksia ja parhaimmillaan voimaantuu vapaaehtoistyön myötä. Vapaaehtoistyön avulla Suomessa muun muassa ehkäistään yksinäisyyttä ja syrjäytymistä, lisätään osallisuutta, edistetään taidetta ja kulttuuria, ylläpidetään urheiluseuratoimintaa, pidetään luonto ja ympäristö puhtaana ja monin tavoin edistetään ihmisten ja eläinten hyvinvointia." (www.kansalaisareena.fi/osallistu/vapaaehtoistoiminta/)

2. Järjestöt sairaalassa -hanke

Järjestöt sairaalassa on Pohjois-Pohjanmaan sosiaali- ja terveysturvayhdistyksen kolmivuotinen hanke (2016-2018). Hanketta rahoittaa STEA (ent. RAY). Hankkeen toimintaan osallistuvat Oulun yliopistollinen sairaala, Oulun Ammattikorkeakoulu Oy sekä yli 30 sosiaali- ja terveysalan järjestöä.

Hankkeen tavoitteet:

- ✓ Oulun yliopistollisen sairaalan potilaat ja heidän omaisensa saavat halutessaan järjestöammattilaisen, vapaaehtoisen ja/tai vertaisen tarjoamaa tietoa ja tukea hoidon aikana.
- ✓ OYS:n henkilökunta osaa tarvittaessa ohjata potilaan ja hänen omaisensa järjestöjen tarjoaman tiedon ja tuen piiriin.
- ✓ OYS:n alueen sosiaali- ja terveysalan järjestöt voivat tarjota tietoa ja vertaistukea sairaalan potilaille ja heidän omaisilleen sairaalaympäristössä.
- ✓ OAMK:n sosiaali- ja terveysalan opiskelijat voivat perehtyä sosiaali- ja terveysalan järjestötoimintaan osana opintojaan.

Hanke ylläpitää OYS:n B1-aulassa Järjestöpiste Kaikua, joka tarjoaa sosiaali- ja järjestötietoa sairaalan potilaille, heidän läheisilleen ja henkilökunnalle. Lisäksi hankkeessa kehitetään nk. yleistä vapaaehtoistoimintaa sairaalassa ja tuetaan sosiaali- ja terveysalan yhdistysten koordinoimaa vertaistukihenkilötoimintaa OYS:ssa. Lisätietoa hankkeesta: www.jarjestopistekaiku.fi

3. OYS:ssa toteutettava vapaaehtoistoiminta

Järjestöt sairaalassa -hankkeen toimesta OYS:ssa toteutetaan nk. yleistä vapaaehtoistoimintaa, jota ovat mm. sairaalaopastointi, juttu- ja/tai lukukaveritoiminta sekä tapahtuma-avustajatoiminta. Uusia vapaaehtoistoiminnan muotoja aloitetaan tarpeen ja tarjonnan mukaan. Yleistä vapaaehtoistoimintaa koordinoi hankkeen vapaaehtoistoiminnan koordinaattori.

3.1 Vertaistukitoiminta

Vertaistukitoimintaa osastoilla ja sopeutumisvalmennuskursseilla järjestävät eri sosiaali- ja terveysalan yhdistykset. Vertaistukitoiminta voi olla yksilö- ja/tai ryhmämuotoista. Vertaistukihenkilöt ovat taustayhdistystensä vapaaehtoisia. Yhdistykset ovat sopineet toiminnasta suoraan toimintayksiköiden kanssa. Vapaaehtoistoiminnan koordinaattori tukee tarvittaessa yhdistyksiä eritoten uuden vertaistukitoiminnan aloittamisessa. Vertaistukitoiminnasta OYS:ssa saa tietoa myös järjestöpiste Kaiun neuvontatyöntekijältä.

3.2 Sairaalaopastointi

Sairaalaopastoinnalla pyritään auttamaan potilaita ja heidän läheisiään sairaalassa toimimisessa. Sairaalaopastointi on nk. yleistä vapaaehtoistoimintaa Oulun yliopistollisessa sairaalassa. Toiminnan avulla vähennetään sairaalan käytävillä apua tarvitsevien määrää, jolloin myös OYS:n henkilökunta pystyy paremmin keskittymään omaan työhönsä. Sairaalaoppaat ovat neuvontapisteiden läheisyydessä ja auttavat potilaita ilmoittautumisautomaattien käytössä sekä saattavat potilaita perille asti tutkimuksiin ja/tai hoitoihin. Sairaalaoppaina toimivilta vapaaehtoisilta edellytetään kausi-influenssarokotuksen ottamista. Sairaalaopastointi pilotoitiin opiskelijatyönä syksyllä 2016.

3.3 Osastoilla tehtävä vapaaehtoistoiminta

Osastoilla tehtävä vapaaehtoistoiminta muotoutuu osastoilta tulevan tarpeen ja toisaalta sairaalavapaaehtoisten valmiuksien mukaan. Toimintaa suunnittelee ja kehittää vapaaehtoistoiminnan koordinaattori yhdessä osastonhoitajien kanssa. Vapaaehtoistehtäviä osastoilla voivat olla mm. luku- ja juttukaveri, ulkoiluttaja, ryhmänohjaaja tms. Osastoilla toimivilta vapaaehtoisilta edellytetään kausi-influenssarokotuksen ottamista.

Osastolla toimivien vapaaehtoisten rooleja suunnitellaan:

- ✓ Sovitaan vapaaehtoisen tehtävät osastolla.
- ✓ Nimetään vapaaehtoistoiminnan yhteyshenkilö osastolla.
- ✓ Huolehditaan tarkoituksenmukaisen ja riittävän perehdytyksen järjestämisestä.
- ✓ Sovitaan ajankohdat ja paikka.
- ✓ Sovitaan mahdollisten palautteiden ja ongelmatilanteiden käsittelystä.
- ✓ Käydään läpi osaston käytännön asiat.

4. Käytännön toimet

Yleisiä vapaaehtoistehtäviä suunnitellaan yhdessä vapaaehtoistoiminnan koordinaattorin ja tehtävään nimetyn OYS:n vastuuhenkilön kanssa. Sovitut toiminnot ja tavat toimia kirjataan ylös. Vapaaehtoistoimintaa toteutetaan vain yhdessä sovittuina aikoina.

Vapaaehtoinen ei ole missään tapauksessa sairaalan sijaistyövoimaa. Vapaaehtoinen ei ole henkilökunnan roolissa, eikä hänelle kuulu OYS:n henkilökuntaetuudet.

Sopimus

Vapaaehtoistoiminnan sopimukseen kirjataan vapaaehtoisen yhteystiedot sekä vapaaehtoistoiminnan muodot, joihin vapaaehtoinen määräajaksi sitoutuu.

Vapaaehtoistoiminnan sopimuksen allekirjoittavat vapaaehtoinen ja vapaaehtoistoiminnan koordinaattori. Sopimus tehdään kahtena kappaleena, joista toinen jää vapaaehtoiselle ja toinen vapaaehtoistoiminnan koordinaattorille.

Vaitiolovelvollisuus

Sopimuksessa vapaaehtoinen sitoutuu vaitioloon ja muihin yhteisesti sovittuihin periaatteisiin vapaaehtoistehtävän aikana.

Turvallisuus

Vapaaehtoistehtävää suorittavan on noudatettava OYS:n turvallisuusohjeita. Tarttuvaa tautia sairastaessa ei saa osallistua vapaaehtoistointaan. Sairaala vaatii vapaaehtoisilta kausi-influenssa rokotteen ottamista. Rokote on mahdollista ottaa sairaalassa joukkorokotusten aikana.

Vapaaehtoistojaa voidaan lakiin perustuen pyytää toimittamaan oikeusrekisterikeskuksesta saatava rikosrekisteriote, jos vapaaehtoinen työskentelee säännöllisesti alaikäisen (alle 18 v.) kanssa yksin.

Vakuutusturva

Järjestöt sairaalassa -hanke vakuuttaa nk. yleisissä vapaaehtoistehtävissä toimivat vapaaehtoiset tapaturmavakuutuksella. Vakuutus kattaa vapaaehtoistoiminnan, joka tapahtuu vapaaehtoistehtävän aikana sairaalassa. Vakuutusturva edellyttää, että vapaaehtoinen toimii sääntöjen ja ohjeiden mukaisesti.

Sairaalassa toimivat muut yhdistykset hoitavat omien esim. vertaistukihenkilöidensä vakuutukset.

Tunniste

Yleistä vapaaehtoistointia tekevät vapaaehtoiset tunnistaa sini-oranssista liivistä, jonka selässä lukee "Vapaaehtoinen" ja Järjestöpiste Kaiku -logosta. Vapaaehtoisilla on lisäksi nimeula, josta tunnistaa heidän roolinsa esim. "sairaalaopas".

Sairaalassa toimivat muut yhdistykset huolehtivat omien esim. vertaistukihenkilöidensä tunnisteet (nimeulat).

5.Oikeudet ja velvollisuudet

5.1 Vapaaehtoisella on oikeus

- ✓ osallistua taitojensa ja kiinnostuksensa mukaiseen OYS:ssa toteutettavaan vapaaehtoistointaan,
- ✓ saada tehtävään riittävä perehdytys, ohjaus ja tuki,
- ✓ osallistua vapaaehtoistoiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen,
- ✓ turvalliseen toimintaympäristöön,
- ✓ saada ja antaa palautetta ja kokea arvostusta,
- ✓ mahdollisuuteen kehittyä vapaaehtoistojajana,
- ✓ saada todistus ja mahdollinen suositus toiminnastaan sekä
- ✓ irtisanoa vapaaehtoistoiminnan sopimus.

5.2 Vapaaehtoisella on velvollisuus

- ✓ toimia hankkeen ja OYS:n toimintaperiaatteiden, ohjeiden ja sääntöjen mukaisesti,
- ✓ sitoutua toimintaan sopimuksen mukaisesti,
- ✓ osallistua tarpeelliseen perehdytykseen,
- ✓ kertoa toiminnassa havaitsemistaan puutteista ja kehittämisideoista,
- ✓ sitoutua vaitioloon,
- ✓ noudattaa turvallisuusohjeita,
- ✓ olla markkinoimatta tuotteita, lääkkeitä, tutkimuksia tai hoitoja sairaalassa kävijöille,
- ✓ erottaa järjestötoiminnasta tiedottaminen ja järjestötoimintaan suostuttelu (puolueeton tiedottaminen potilasjärjestöistä on sallittua, mutta jäsenyyteen suostuttelu on kiellettyä)

5.3 Hankkeella on oikeus

- ✓ pitää rekisteriä tarpeellisista vapaaehtoistoimijoiden tiedoista (mm. yhteystiedot),
- ✓ koota palautetta tehdyistä vapaaehtoistoiminnan suoritteista,
- ✓ irtisanoa vapaaehtoisen sopimus, mikäli vapaaehtoinen ei täytä laadukkaalle vapaaehtoistoiminnalle asetettuja vaatimuksia (vaitiolovelvollisuus, sensitiivisyys, luotettavuus).

5.4 Hankkeella on velvollisuus

- ✓ tukea vapaaehtoistoimijoita (perehdytys, ohjaus, tuki)
- ✓ suunnitella, kehittää ja arvioida vapaaehtoistoimintaa,
- ✓ varmistaa vapaaehtoistoiminnalle toimivat ja turvalliset puitteet,
- ✓ tiedottaa henkilökunnalle vapaaehtoistoiminnasta ja sen mahdollisuuksista
- ✓ tiedottaa potilaille ja heidän läheisilleen vapaaehtoistoiminnasta

5.5 Oulun yliopistollinen sairaala sitoutuu

- ✓ olemaan mukana laatimassa yhteisiä pelisääntöjä vapaaehtoistoiminnasta OYS:ssa,
- ✓ henkilökunnan riittävään perehdytykseen OYS:ssa tehtävään vapaaehtoistoimintaan (vapaaehtoistoiminnan eri muodot, vapaaehtoistoiminta resurssina potilastyössä)
- ✓ "Vapaaehtoisena erikoissairaanhoidossa" -kurssi-illan järjestämiseen; toimintaympäristön esittely, hygieniainfo sekä koulutustilojen järjestäminen,
- ✓ vastuuhenkilöiden sitouttaminen toimintaan (neuvontapisteissä, osastoilla ja poliklinikoilla)
- ✓ varmistaa vapaaehtoisille turvallinen ympäristö tehdä vapaaehtoistoimintaa
- ✓ kustantaa vapaaehtoisille kahviliput

Asiakkaiden palautetta, sairaalaopastoinnasta:

"Ilman opasta en olisi kyllä löytänyt perille."

"Minä nostan kyllä peukkua tälle toiminnalle."

6. Vapaaehtoistoiminnan prosessi

Vapaaehtoinen

- ✓ kiinnostuu vapaaehtoistoinnasta erikoissairaanhoidossa esim. vapaaehtoistoiminnan peruskurssilla (VARES), lukee jutun lehdestä, huomaa tiedotteen OYS:n infonäytöllä, saa tiedotteen oppilaitoksen kautta tms.
- ✓ haastattelu
- ✓ Vapaaehtoisena erikoissairaanhoidossa” -kurssi-ilta
- ✓ vapaaehtoistoiminnan sopimus (mielekkään vapaaehtoistehtävän löytäminen)
- ✓ vapaaehtoistointa OYS:ssa
- ✓ kirjaukset tehtävistä
- ✓ palautteen antaminen toiminnasta
- ✓ mahdollisuus työnohjauksellisiin keskusteluihin sekä virkistystapahtumiin

Hanke - vapaaehtoistoiminnan koordinaattori

- ✓ toiminnan suunnittelu; vapaaehtoistoiminnan paikoista sopiminen, vastuuhenkilöiden sitouttaminen (kirjalliset ohjeet/sopimus), vapaaehtoistoiminnan yleiset pelisäännöt OYS:ssa
- ✓ rekrytoinnit; vapaaehtoistoiminnan peruskurssit, sotejärjestöt (täsmämarkkinointi)
- ✓ haastattelut
- ✓ ”Vapaaehtoisena erikoissairaanhoidossa” -kurssi-ilta
- ✓ sopimukset vapaaehtoisten kanssa sekä mielekkäiden tehtävien löytäminen/räätälöinti
- ✓ toimintaan ohjaaminen ja ”työnohjaukselliset” keskustelut
- ✓ virkistyksen järjestäminen vapaaehtoisille
- ✓ toiminnan sujumisen seuranta
- ✓ toimintaedellytysten turvaaminen
- ✓ palautteen kerääminen vapaaehtoisilta / asiakkailta / henkilökunnalta

Hanke - Järjestöpiste Kaiku - neuvontatyöntekijä

- ✓ tukikohta OYS:n B1-aulassa (Vapaaehtois-liivit, nimekulat, vaatekaappi)
- ✓ vapaaehtoistoiminnan paikka
- ✓ tietoa saatavilla olevasta vertaistuesta
- ✓ tietoa järjestöistä ja niiden toiminnasta

Oulun yliopistollinen sairaala

- ✓ yhteiset pelisäännöt vapaaehtoistoinnasta OYS:ssa
- ✓ tietoisuus vapaaehtoistoinnasta (tiedottaminen ylhäältä alas)
- ✓ ”Vapaaehtoisena erikoissairaanhoidossa” -kurssi-illan järjestämiseen osallistuminen; toimintaympäristön esittely, hygieniainfo, tilat kurssi-illoille
- ✓ vastuuhenkilöiden sitouttaminen
- ✓ vapaaehtoisille kahvilippujen kustantaminen